

Мартинюк А.О.,

аспірант,

ННЦ «Інститут аграрної економіки НААН України»

ВНУТРІШНІ І ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЯКІСНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті висвітлено сутність понять «якість», «якість продукції»; визначено вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на формування ринку якісних та екологічно чистих продуктів харчування в Україні; наведено шляхи їх вирішення.

Ключові слова: якість, продовольча безпека, екологічно чиста продукція, продукти харчування.

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток України вимагає підвищення рівня продовольчої безпеки держави, забезпечення населення високоякісними та екологічно безпечними продуктами харчування з метою збереження його здоров'я, поліпшення добробуту суспільства. У ринковій економіці проблема якості є найважливішим чинником підвищення рівня життя, економічної, соціальної й екологічної безпеки [1].

Економічна ситуація, що склалася нині в нашій державі й характеризує сучасний стан взаємодії суспільства, виробництва та природи, вимагає не тільки принципово нових підходів до розвитку агропромислового виробництва і формування екологічно безпечних та економічно ефективних технологій, методів і способів господарювання на землі, але й жорсткого контролю за ходом удосконалення цих процесів, здійснення природоохоронних заходів шляхом запровадження дійових організаційно-економічних важелів і механізмів [2; 3]. В зв'язку з цим продовольча безпека має передбачати вирішення проблеми забезпечення якості та безпечності продуктів харчування для населення, що є нині одним з актуальних завдань регулювання споживчого ринку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ряд вчених переконані, що якість – це, перш за все, філософська категорія [4; 5; 6]. Вважається, що вона вперше була проаналізована Аристотелем ще в III столітті до н.е., він провів диференціацію за ознакою «гарний – поганий». Існує, наприклад, філософське визначення якості, зроблене Гегелем у XIX ст.: «Якість є, в першу чергу, тотожна з буттям визначеність, так що дещо перестає бути тим, що воно є, коли воно втрачає свою якість». Досить цікавою є китайська версія трактування поняття якості: ієрогліф, який визначає якість, складається з двох елементів – «рівновага» і «гроші» (якість = рівновага + гроші), отже, якість тотожна поняттю «висококласний, дорогий» [7].

Існують аналогічні сучасні філософські визначення, представниками яких є видатні економісти такі, як Е. Демінг, Д. Джуран та У. Шухарт. Так, всесвітньо відомий вчений у сфері менеджменту Е. Демінг, батько японського «дива» у сфері якості, розглядав якість, як економічну категорію, що визначає рівень виготовленої продукції та наданих послуг, пропонував запровадити нові методи покращення якості продукції. Згідно точки зору Д. Джурана, якість – це ступінь задоволення споживача (для реалізації якості виробник повинен з'ясувати вимоги споживача і зробити свою продукцію такою, щоб вона

задовольняла ці вимоги) [8]. У. Шухарт розглядав необхідний мінімум показників якості, яким повинна відповідати промислова продукція, досліджував ті чинники, які формують якість у вузькому її розумінні, тобто як властивість, що реально задовольняє споживачів. Категорія якості розвивалася у міру того, як розвивалися, урізноманітнювалися і збільшувалися суспільні потреби, зростали можливості виробництва для їх задоволення [9].

У науковій літературі поняття якості трактується по-різному. Однак основне розходження в поняттях якості лежить між його розумінням в умовах командно-адміністративної і ринкової економіки. У командно-адміністративній економіці якість трактується з позиції виробника, а в ринковій економіці якість розглядається з позиції споживача [10, с. 258]. Ідея такого підходу до визначення якості продукції належить голландськими вченим Дж. Ван Етингеру і Дж. Сіттігу [11, с. 28]. Ними розроблена спеціальна область науки – кваліметрія. Кваліметрія – наука про способи виміру і класифікацію показників якості. Кваліметрія дозволяє давати кількісні оцінки якісним характеристикам товару. Кваліметрія виходить з того, що якість залежить від великого числа властивостей розглянутого продукту. Для того, щоб судити про якість продукту недостатньо тільки даних про його властивості. Потрібно враховувати й умови, у яких продукт буде використаний. На думку Дж. Ван Етингера і Дж. Сіттіга, якість може бути виражено цифровими значеннями, якщо споживач буде групувати властивості в порядку їхньої важливості.

Слід зазначити, що юридичне поняття якості продукції не завжди співпадає з його технічним поняттям. Якість, як техніко-економічна категорія, не залишається незмінною в процесі розвитку виробництва, науки і техніки, вона постійно розвивається і удосконалюється. Наприклад, крім традиційних показників, що характеризують надійність і довговічність виробів, «все частіше знаходять застосування такі показники, які враховують комплекс гігієнічних, антропометричних і психологічних властивостей людини, а також естетичну характеристику продукції» [12].

Згідно ст. 673 Цивільного кодексу України, продавець зобов'язаний передати споживачеві товар, якість якого відповідає договору [13]. Якість товарів, що поставляються, регламентується Господарським кодексом України. Згідно ст. 268 останнього якості товарів повинна відповідати стандартам, технічним умовам, іншій технічній документації, яка встановлює вимоги до їх якості, або зразкам (еталонам), якщо сторони не визначають у договорі більш високі вимоги до якості товарів. У разі відсутності в договорі умов щодо якості товарів остання визначається відповідно до мети договору або до звичайного рівня якості для предмета договору чи загальних критеріїв якості [14].

Кузьміна М.М. визначає поняття якості як сукупність

властивостей продукції, юридично закріплених у стандартах, міжнародних договорах та актах національного законодавства і (або) передбачених умовами договору, що відповідають вимогам безпеки і належать до її здатності задовольняти потреби споживачів відповідно до призначення [15].

Мета статті полягає в дослідженні формулювання поняття «якість» та визначенні впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на формування ринку якісних та екологічно чистих продуктів харчування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі якість продукції – це поняття, яке характеризує параметричні, експлуатаційні, споживчі, технологічні, дизайнерські властивості виробу, рівень його стандартизації та уніфікації, надійність і довговічність. Як економічна категорія, якість відбиває сукупність властивостей продукції, що зумовлюють міру її здатності задовольняти потреби людини.

Підвищення якості – одна із форм конкурентної боротьби, завоювання і втримання позицій на ринку. Високий рівень якості продукції сприяє підвищенню попиту на продукцію і збільшенню суми прибутку не лише за рахунок обсягу продажів, а й за рахунок вищих цін. В Україні проводиться активна політика з забезпечення якості продукції, в якій передбачено забезпечення безпеки для здоров'я людини під час виготовлення, транспортування, зберігання, реалізації, використання та утилізації продукції; встановлено державний контроль і нагляд за виробництвом.

Розглянувши усі елементи якості можливо сформулювати наступне поняття якості. *Якість продукції* – сукупність властивостей і характеристик продукції або послуг, які надають продукції, послугам здатність задовольняти обумовлені потреби суспільства та відповідають вимогам, встановленим для цієї категорії продукції у правових актах і технічно-нормативних документах, умовах договору із споживачем.

Отже, визначено, що якість продукції – це сукупна характеристика основних властивостей, що визначають здатність задовольняти відповідні потреби найбільш прийнятним і економічним способом відповідно до призначення. Висока якість продукції (робіт, послуг) визначається різними чинниками, основними з яких є чинники: технічного характеру (конструктивні, технологічні, метрологічні тощо); економічного характеру (фінансові, нормативні, матеріальні тощо); соціального характеру (організаційні, правові, кадрові тощо). Врахування всіх вказаних факторів вимагає комплексного підходу до забезпечення якості.

За останні роки через погіршення економічної й екологічної ситуації як в Україні, так і в цілому у світі якість сільськогосподарської продукції та продовольства за різними параметрами постійно знижується. Вирощування сільськогосподарських культур за інтенсивними технологіями, із застосуванням мінеральних добрив та засобів захисту, впровадження генної інженерії призводить до погіршення якості продовольчої сировини. З іншого боку, продукти харчування піддаються впливу біогенних та техногенних забруднювачів. При обробці сільськогосподарської сировини та виготовленні продуктів харчування для населення застосовується велика кількість харчових добавок, які можуть мати негативний вплив на здоров'я людини [16; 17].

Поряд зі зниженням технологічної якостей і харчової цінності спостерігається погіршення екологічної безпеки продуктів харчування. В зв'язку з цим продовольча безпека має передбачати вирішення проблеми забезпечення якості та безпечності продуктів харчування для населення, що є нині одним

з актуальних завдань державного регулювання споживчого ринку України. Крім того, кожна людина має вільно орієнтуватися в питаннях не тільки безпечності продуктів харчування, а й питаннях свого повноцінного харчування.

Основними причинами незадовільної якості реалізованої населенню харчової продукції є: слабка матеріально-технічна база і недостатня оснащеність багатьох підприємств харчової промисловості і торгівлі; низький рівень санітарної і виробничої культури; використання неякісної сировини і компонентів; різке ослаблення виробничого і галузевого контролю в зв'язку з ліквідацією органів господарського керування з лабораторною службою, яка є вхідною до їх складу, а також прагнення виробників скоротити витрати на контроль якості продукції.

Запобіжні заходи боротьби з неякісною продукцією мають застосовуватися на державному рівні, оскільки безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини відносять до основних факторів, що визначають здоров'я населення України і збереження його генофонду. Тому необхідно: впровадження сучасних оперативних методів контролю, системи НААСР на всіх підприємствах; створення органів незалежної експертизи, що дозволить проводити ідентифікацію товарів завжди, коли у покупця товару з'являється сумнів у його асортиментній належності і якості; посилити санкції за фальсифікацію продовольства (ввести штрафи, які будуть перевищувати вартість партії фальсифікованої продукції як мінімум в два рази); позбавляти фальсифікаторів ліцензій при виявленні повторних зловживань тощо.

До проблем, що провокують випуск неякісної та фальсифікованої харчової продукції варто віднести:

- недосконалість діючого законодавства, що проявляється у різному ступені правової відповідальності, а також порушенні технічних умов, стандартів різного статусу, технічних регламентів, законів на окремі види харчової продукції;

- вітчизняні стандарти не відповідають вимогам європейських і міжнародних нормативних документів;

- розроблені вітчизняні стандарти орієнтовані на оцінку якості та безпечності кінцевої продукції, залишаючи поза увагою дотримання вимог технологій вирощування та переробки сільськогосподарської продукції;

- не дивлячись на те, що в Україні діє Закон «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [18], який регулює відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами харчових продуктів і визначає порядок забезпечення безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, ввозяться (пересилаються) на митну територію України та/або вивозяться (пересилаються) з неї на практиці державний нагляд за якістю та безпечністю харчової продукції майже відсутній;

- у нормативно-правових документах визначено відповідальність за порушення законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів проте розмір штрафних санкцій для виробників за випуск і реалізацію неякісної, небезпечної та фальсифікованої продукції є незначним у порівнянні з тими прибутками, які вони отримують і з тими наслідками, які вони спричиняють на здоров'я людини [19];

- виробничі потужності мають високу зношеність технологічного устаткування, що знижує якість кінцевої продукції, а враховуючи той факт, що якість продовольчої сировини також знаходиться на низькому рівні, то якість продукції, що потрапляє на ринок можна взагалі вважати відносною.

У комплексі чинників, які визначають здорове харчування, важлива роль належить не тільки оптимізації харчування, але й забезпеченню чистоти харчових продуктів. Встановлення енергетичної і біологічної цінності продуктів харчування, уміння розпізнати і попередити вміст токсичних і отруйних речовин різної природи в їжі дає змогу попередити їх негативний вплив на стан здоров'я. Безпечність продовольства для здоров'я населення може гарантуватися лише за умови організації суворого контролю за якістю продуктів харчування, що надходять на внутрішній ринок, а також за рахунок здійснення стимулюючої політики щодо виробництва екологічно чистої продукції.

Доцільність збільшення обсягів виробництва екологічно чистої продукції зумовлена її специфічністю в порівнянні з конверсійною. Це, у першу чергу, її гарантована якість і безпечність для споживача, для землекористувача – збереження і підвищення родючості ґрунту, для суспільства – збереження природного навколишнього середовища на довгострокову перспективу [20].

Формування ринку екологічно чистих продуктів харчування в нашій державі відбувається під дією внутрішніх і зовнішніх чинників. Внутрішні чинники зумовлюють зростання попиту на безпечні та здорові продукти харчування з підвищенням рівня життя населення. Зовнішні чинники спричинені динамічним зростанням світового ринку екологічно чистої продукції та зацікавленістю міжнародної спільноти в Україні, як потенційно потужному виробникові такої продукції.

Дослідження останніх років свідчать про погіршення стану навколишнього середовища та здоров'я людини, що викликає занепокоєння у суспільстві. Одним із шляхів виходу із цієї ситуації є виробництво та пропозиція екологічно чистих продуктів. Як відомо, екологічно чисті продукти – це продукти, які сприймаються споживачем як безпечні для здоров'я, такі, що позитивно впливають на організм людини, в них відсутні небезпечні інгредієнти, і вони не справляють негативного впливу на довкілля.

Поряд із терміном екологічно чиста продукція в Україні вживається термін «екологічно безпечна продукція», тобто це продукція з мінімізацією ризиків навколишньому природному середовищу.

Після того як екологічно чиста продукція пройшла процес виробництва і встановлення ціни, її потрібно доставити до споживача. Система товароруку екологічно чистої продукції полягає у забезпеченні доставки товару в те місце, де він потрібен, у той час, коли він потрібен, у таких кількостях, в яких він може бути проданий, і такої якості, яка відповідає очікуванням споживачів. Ця система охоплює велику сферу господарської діяльності підприємства – від виробника й до місць продажу готової продукції. Швидкість виконання замовлення, гарантія поставок, доступність і зручність товару сукупно впливають на рівень задоволеності споживача та його готовності купувати екологічно чисту продукцію.

Невід'ємною частиною доставки екологічно чистої продукції до споживача є її транспортування. Транспортні засоби та контейнери (пакувальні матеріали), що використовуються для перевезення такої продукції, мають бути чистими, правильно обладнаними й мати відповідну конструкцію. Перед безпосереднім перевезенням екологічно чистої продукції транспортні засоби мають бути відповідно очищені та дезінфіковані, особливо в тих випадках, коли той самий транспортний засіб (контейнер) використовується для перевезення звичайних продуктів. Екологічно чисті та звичайні продукти не можна пере-

везити разом, за винятком випадків, коли екологічно чисті продукти є запакованими й містять відповідне маркування.

Канали збуту екологічно чистої продукції повинні бути диверсифіковані й урахувати національні та регіональні особливості – прямий збут, продаж через спеціальні відділи торговельних мереж, продаж у спеціалізованих магазинах, реалізація через спеціальну торговельну мережу, створення спеціалізованих торговельних місць на аграрному ринку, проведення торгів на аграрній біржі, функціонування інтернет-магазину.

За цільовим призначенням ринок екологічно чистих продуктів харчування поділяється на: продукти дитячого харчування; продукти дієтичного харчування для осіб, хворих на цукровий діабет, та інших, яким рекомендовано спеціальні дієти з використанням екологічно чистих продуктів харчування; екологічно чисті продукти харчування для всіх категорій населення.

Забезпечення дитячим харчуванням вітчизняного виробництва дітей віком до 2-х років задовольняється тільки на 15-20%. Близько 85% продуктів дитячого харчування імпортні. Ринок дитячого харчування динамічно розвивається, але, на жаль, не за рахунок зростання обсягів вітчизняних виробників. На сьогодні експерти оцінюють обсяг ринку дитячого харчування в межах 60-70 млн дол. І це з урахуванням того, що наші діти споживають, як мінімум, у 4 рази менше дитячого харчування, ніж їхні однолітки в інших країнах.

За даними статистики, тільки 20% дітей в Україні народжуються здоровими. Близько 50% новонароджених потребують дитячих харчових сумішей для штучного вигодовування. Виникає нагальна потреба модернізації індустрії дитячого харчування, що сприятиме розвитку ринку екологічно чистих продуктів харчування. Для виробництва дитячого харчування використовується винятково екологічно чиста продукція. Створення попиту на сировину сприятиме розвитку екологічного землеробства в Україні та зумовить зростання інших сегментів ринку екологічно чистих продуктів харчування. Не слід забувати про необхідність скорочення імпорту дитячого харчування, яке можна виготовляти на українських підприємствах, що дозволить створити сотні робочих місць на селі та зекономити значну суму валюти, яку можна використати для закупівлі сучасного обладнання для цих підприємств.

В умовах безпечної інтеграції до європейського співтовариства для виробників сільськогосподарської продукції важливого значення набуває виконання вимог ISO, які діють в країнах Європейського Союзу, не тільки щодо систем якості та управління (чи менеджменту), а й до критеріїв визначення та виробництва продуктів харчування. При цьому не слід забувати, що дотримуючись норм стандартів ISO, які носять рекомендаційний характер для вітчизняних підприємств, необхідно виконувати вимоги національних ДСТУ з виробництва аграрної продукції. Для вирішення цього питання важливе значення має гармонізація нормативного забезпечення аграрного виробництва з міжнародними стандартами, що спростило б процес переорієнтації вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції на європейський та світовий.

Система стандартів ISO групи «Харчові продукти» передбачає низку категорій за видами сільськогосподарської продукції, сировини та продуктів харчування, до яких входить відповідний перелік стандартів (табл.). Європейський ринок вимагає від сільгоспвиробників здійснення заходів, які забезпечують якість і безпечність продукції. Нині вже ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України

Категорії стандартів ISO групи «Харчові продукти»

Шифр категорії	Назва категорії	Кількість стандартів в категорії
ISO/TC 34/SC 2	Насіння і плоди олійних культур і борошно з макухи лляного насіння	30
ISO/TC 34/SC 3	Флодоовочеві продукти	45
ISO/TC 34/SC 4	Зерно і бобові культури	61
ISO/TC 34/SC 5	Молоко та молочні продукти	177
ISO/TC 34/SC 6	М'ясо, риба, птиця, яйця і продукти з них	22
ISO/TC 34/SC 7	Спеції, кулінарні прянощі і приправи	73
ISO/TC 34/SC 8	Чай	29
ISO/TC 34/SC 10	Корми для тварин	49
ISO/TC 34/SC 11	Тваринні і рослинні жири і масла	79
ISO/TC 34/SC 14	Свіжі, сухі і сушені фрукти і овочі	74
ISO/TC 34/SC 15	Кава	24
ISO/TC 34/SC 18	Какао	3

Джерело: складено на підставі [22]

щодо харчових продуктів» № 1602 від 22 липня 2014 року, яким передбачено нову редакцію Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» [21].

Новий закон набув чинності 20 вересня 2015 року. Він спрямований на забезпечення безпечності й якості харчових продуктів, інтересів споживачів, створення прозорих умов ведення господарської діяльності, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції. Цим законом також передбачено створення єдиного контролюючого органу у сфері безпеки харчових продуктів, скасування дозвільних документів і процедур, які відсутні в ЄС та запровадження європейських принципів регулювання ГМО.

Крім того, внесено зміни ще до 12 законодавчих актів, зокрема до Законів України: «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції», «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів», «Про захист прав споживачів» і деяких інших. Слід зазначити, що якщо до просування продукції галузі рослинництва на зовнішні ринки й зокрема до Європи немає аж надто великих проблем, крім продукції плодовоовочівництва, європейський ринок успішно освоює також галузь птахівництва, однак у молочному сегменті ситуація залишається складною. Великий обсяг виробництва молока припадає на господарства населення, які дотепер недотримуються технології щодо його виробництва, що негативно позначається на його якості. Це зумовлює необхідність укрупнення таких господарств, створення ферм сімейного типу та сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Треба провести ідентифікацію й реєстрацію тварин, яких утримують і розводять у господарствах населення.

Висновки. Контроль якісного складу продуктів харчування не вирішує проблему гарантії нешкідливої продукції, оскільки не дає системних знань про наслідки споживання тієї чи іншої продукції як складової взаємодії організму і середовища існування. У даному випадку підвищення вимог споживача до екологічної якості продукції та збільшення попиту на таку продукцію дозволить включити екологічний критерій у ринкові регулятори якості аграрної продукції.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним напрямом забезпечення безпеки продуктів харчування та підвищення якості продукції є подальше вдосконалення нормативно-правової бази; дотримання національних та міжнародних стандартів, які регулюють питання параметрів якості та безпеч-

ності продуктів харчування; впровадження систем управління якістю і безпечністю продукції та їх сертифікація на підприємствах харчової промисловості.

Література:

1. Загородній А.Е. Якість сільськогосподарської продукції як фактор забезпечення продовольчої безпеки національної економіки / А. Е. Загородній // Агросвіт. – № 22, 2015. – С. 82-85.
2. Ратошнюк Т.М. Економічний механізм стимулювання виробництва екологічно чистої продукції / Т.М. Ратошнюк // «Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. Випуск 1 (25). – Наука й економіка. – Хмельницький. – 2012. – С. 150-154.
3. Ходаківська О.В. Екологізація аграрного виробництва : монографія / О.В. Ходаківська. – К. : ННЦ ІАЕ, 2015. – 350 с.
4. Панна А.О. Якість продукції як економічна категорія та об'єктивна необхідність її підвищення / А.О. Панна // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2009/Economics/53013.doc.htm.
5. Петрович Й.М. Економіка підприємства: підруч. / Й.М. Петрович, Г.М. Захарчин, Г.І. Кіндрацька / [за заг. ред. Й.М. Петровича]. – 2-ге вид., виправл. – Львів: «Магнолія плюс», видавець СПД ФО В.М. Піча. – 2006. – 580 с.
6. Шаповал М.І. Менеджмент якості: підручник / М.І. Шаповал. – Київ: ТОВ «Знання», 2003. – 475 с.
7. Окрепилов В.В. Всеобщее управление качеством: учебник / В.В. Окрепилов. – Кн. 1. – СПб.: Изд-во СПб УЭФ, 1996. – 454 с.
8. Джуран Д. Все о качестве: Зарубежный опыт / Д. Джуран // Высший уровень руководства и качество. – Вып. 2. – М., 1993. – 250 с.
9. Переалина Н.С. Качество в системе маркетинга / Н.С. Переалина. – М.: Система, 2002. – 200 с.
10. Глудкин О.П. Всеобщее управление качеством: учебник для вузов / О.П. Глудкин, Н.М. Горбунов, А.М. Гуров. – М.: Радио и связь, 1999. – 600с.
11. Менеджмент систем качества: учеб. пособие / М.Г. Круглов, С.К. Сергеев, В.А. Такташов и др. – М.: ИПК Издательство стандартов, 1997. – 368 с.
12. Про внесення змін до Закону України «Про якість і безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини»: Закон України від 06.09.2005 р. № 2809-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 50.
13. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44.
14. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18-22.
15. Кузьміна М.М. Господарсько-правове забезпечення якості продукції / М.М. Кузьміна: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – Харків, 2010. – 15 с.

16. Димань Т.М. Екотрофологія. Основи екологічного безпечного харчування: навч. посіб. / Т.М. Димань, М.М. Бараноський, Г.О. Білявський та ін. / за наук. Ред. Т.М. Димань. – К.: Лібра, 2006. – 304 с.
17. Лайко П.А. Безпека харчування – запорука здоров'я / П.А. Лайко, М.Ф. Бабієнко, Є.А. Бузовський // Економіка АПК, 2004. – № 10. – С. 37-46.
18. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України № 771/97-ВР від 23.12.1997 (зі змінами). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр>.
19. Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції: Указ Президента України // Голос України, 24.12.2004 р.
20. Ратошнюк Т.М. Особливості функціонування ринку екологічно чистої продукції Т.М. Ратошнюк, В.І. Ратошнюк // Екологізація аграрного виробництва в умовах інтеграції України до європейського економічного простору: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф., 13 вересня, 2012 р., м. Київ.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 144 с. – С. 52-60.
21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» № 1602 від 22 липня 2014 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua>.
22. ІСО (ISO) Міжнародна організація зі стандартизації. Розробник і виконавець міжнародних стандартів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org/iso/ru/home.htm>

Мартунюк А.А. Внутренние и внешние факторы формирования рынка качественных и экологически чистых продуктов питания в Украине

Аннотация. В статье освещены сущность понятий «качество», «качество продукции»; определено влияние внутренних и внешних факторов на формирование рынка качественных и экологически чистых продуктов питания в Украине; приведены пути их решения.

Ключевые слова: качество, продовольственная безопасность, экологически чистая продукция, продукты питания.

Martunyuk A.O. Internal and external factors of formation of the market of quality and environmentally friendly food products in Ukraine

Summary. The article covers the essence of the concepts of “quality”, “quality of production”; the influence of internal and external factors on the formation of the market of quality and environmentally friendly food products in Ukraine is determined; The ways of their solution are presented.

Keywords: quality, food safety, ecologically pure products, food products.